

Червінська І. Б.,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки початкової освіти, завідувачка творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,

Червінський А. І.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри географії та природознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,

Никорак Я. Я.,

заступник директора Івано-Франківського фахового коледжу з навчально-методичної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

За період повномасштабного російського вторгнення і війни в Україні окупанти пошкодили понад 850 закладів освіти, близько сотні з них – знищені повністю, жертвами російської військової агресії стали 146 дітей. Однак варто зазначити, що попри повномасштабну війну, освітній процес триває у 12 тис. українських шкіл (тобто майже в 90% від загальної кількості). При цьому 81 тис. школярів, які вимушено залишили свої домівки, продовжують навчатися в інших регіонах України. Діти, які зараз перебувають за кордоном, можуть продовжувати навчання онлайн або зі своїми вчителями. За таких важких реалій проблема медійної грамотності, яка складає основу інформаційної безпеки набуває особливої актуальності. Адже сучасна людина занурена в

інформаційний простір, живе серед інтернету, телебачення, книг, журналів, комп'ютерних ігор та соціальних мереж.

Інформація відіграє все більшу роль у життєвому циклі людини, у професійній діяльності та особистому розвитку. Особливої значимості інформація набуває за умов воєнних дій. Адже ми добре пам'ятаємо слова відомого фінансиста Натана Ротшильда, про те, «що той хто володіє інформацією, той володіє світом». А дещо трансформувавши його слова до сучасних реалій, можна сказати, що той, хто керує інформацією, той керує світом. І це дійсно так. Хочемо ми того чи ні, але ми є повноправними учасниками інформаційної екосистеми Інформаційна екосистема – у нашому розумінні – це система, яка здатна самостійно управляти інформацією та вибудовувати тісні взаємозв'язки між об'єктами, що розглядаються у певному контексті. Також варто наголосити, що основу інформаційної системи складає медіаосвіта й медіаграмотність як ключові характеристики загального розвитку й медійної культури успішної людини XXI століття. Відтак, провідною метою медіаосвіти є: досягнення педагогом певної медіакомпетентності та набуття знань з основ медійної освіти та медіаграмотності. У цьому контексті нам імпонують слова Джорджа Поттера про те, що підвищуючи власну медіаграмотність, людина отримує чіткіше уявлення про межу між реальним світом і світом, що створили для неї мас-медіа. І якщо перед педагогом постає проблема щодо опанування чи розуміння медійних ресурсів, то виникає логічне запитання – з чого варто розпочинати роботу над розвитком медійної освіти та формуванням медійної культури педагога. Оскільки умовно медіаграмотність можна розподілити за чотирма рівнями:

Рівень 1. Розуміння роботи медіа. На цьому рівні проходить усвідомлення того, як працюють засоби масової інформації та медіа, як впливають на суспільство та яким чином викривляють реальність.

Рівень 2. Використання медіа. Орієнтація в медіасередовищі, технічні навички використання медіа.

Рівень 3. Взаємодія з іншими (колегами, адміністрацією, учнями, батьками) через медіа. Уміння знайти й проаналізувати інформацію, створити власний освітній контент і представляти його.

Рівень 4. Ефективне користування медіа. Досягнення власних цілей через медіа, розуміння того, як медіа впливає на особистісний розвиток і на розвиток інших людей.

Володіння рівнями медійної грамотності необхідне педагогові перш за все тому, що ми перебуваємо в умовах воєнного стану, коли йде не тільки війна на полі бою, але й коли йде війна на інформаційному фронті. Новим способом ведення війни без зброї є інформаційна війна, головним завданням якої є знищення людей, не як фізичної сили, а як соціуму.

Інформаційна війна – це такий спосіб подання інформації, який сприяє формуванню у спільноти, групи людей, суспільства загалом, потрібної точки зору чи громадської думки, при цьому, розвиток взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо актуальних проблем чи окремо визначених питань, які зазвичай розглядають на користь організатора інформаційної пропаганди. «Інформаційна війна – це чітко сплановані дії, спрямовані на досягнення інформаційної переваги в інтересах національної стратегії і здійснювані шляхом впливу на інформаційні системи противника при одночасному захисті власної інформації і своїх інформаційних систем» [1].

Явище інформаційно-психологічного впливу можемо спостерігати у засобах масової інформації тих держав, які ведуть між собою цю «невидиму» боротьбу. Оскільки повідомлення, яке кожен із нас може почути, побачити на телеекранах, прочитати в газеті чи у глобальній мережі Інтернет, здатне посіяти сумнів та налаштувати людину вороже проти чинної влади, своєї належності до певної нації або стану в країні. Створення такої напруженої ситуації в державі,

проти якої ведеться інформаційна боротьба, збільшує шанси ворога послабити суспільство, аби те не могло протистояти.

Інформаційна війна – явище давнє. Одним із найдавніших історичних джерел, у якому йде мова про застосування прийомів інформаційного протиборства, можна вважати *«Трактат про військове мистецтво»* знаного китайського полководця Сунь-Цзи. А з винаходом у середині XV ст. Й. Гутенбергом друкарського верстату, кардинально змінились можливості поширення інформації, оскільки швидкість тиражування за допомогою нового технічного пристрою незрівнянно перевищувала швидкість переписування.

Першим термін «інформаційна війна» використав Томас Рон у звіті *«Системи зброї й інформаційна війна»*, підготовленому в 1976 р. для компанії *Boeing*. А вже у 1995 році Національний інститут оборони США публікує роботу Мартіна Лібікі *«Що таке інформаційна війна?»*, в якій автор описує найбільш поширені форми інформаційної війни: командно-управлінська, розвідувальна, психологічна, хакерська, економічна, електронна, кібервійна. Основними формами ведення інформаційної боротьби є: інформаційний вплив, інформаційна битва, інформаційна атака, інформаційна операція.

За описаних умов медіаграмотність педагога стає отим щитом, бронєю проти пропаганди, маніпуляцій та фейків, які проводить наш ворог. Інформаційна війна – це найгостріша форма протистояння в інформаційному просторі, де першочергового значення набувають такі якості взаємодії, як безкомпромісність, висока інтенсивність суперечки та короткотривалість гострого суперництва.

Медіаграмотність (медійна грамотність) педагога – сукупність знань, навичок та умінь, сформовані медійно-інформаційні компетентності, які дозволяють аналізувати, критично оцінювати і створювати медійно-освітні продукти, засоби навчання, повідомлення різних жанрів і форм для різних типів засобів масової інформації. Сформована медіаграмотність сприяє кращому

розумінню й вивченню складних процесів застосування медійних освітніх ресурсів в освітньому процесі нової української школи. Основу медіаграмотності складає модель, яка спонукає освітян замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають, а основне, – що вони ретранслюють своїм вихованцям. Медіаграмотність дозволяє вчителям критично аналізувати медіаповідомлення, розрізняти пропаганду, цензуру, фейкові новини, не потрапляти в поле дій інформаційних війн тощо.

Інформаційна війна – це боротьба за наші серця і наш розум. Це боротьба, яку ведуть педагоги на освітньому та інформаційному фронтах. Адже високого рівня медійна грамотність і медійна культура слугують якісним освітньо-інноваційним потенціалом для подальшого становлення і розвитку нової української школи.

Аналіз наукових праць Г. Онкович засвідчує, що поняття «медіаосвіта» розглядається фахівцями, «як форма безперервної освіти, процес навчання, самонавчання за посередництва медіа, науково-освітня сфера діяльності, яка має на меті допомогти сформувати психологічний захист від маніпуляцій й розвинути інформаційну культуру» [3].

Метою медіаосвіти, за Концепцією розвитку медіаосвіти в Україні (2016) [1], є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо). Сьогодні на інформаційному просторі ведуться інформаційні війни. Інформація – глобальний ресурс сьогодення, за допомогою якого збільшується ефективність керування в усіх сферах життя.

Таким чином, формування медіакультури педагогів в умовах закладу вищої освіти розглядаємо як спеціально організований, компетентнісно-орієнтований цілісний освітній процес, що здійснюється з урахуванням особистісно-орієнтованого, культурологічного,

студентоцентричного, компетентнісного підходів, результатом синергії яких виступає сформована медійна культура вчителя.

Велику роль у протидії інформаційним війнам відіграє громадськість, особи з активною життєвою позицією, які через мережу Інтернет доносять інформацію відмінну від тієї, яка нав'язується суспільству ззовні.

Для отримання успішних результатів в інформаційних війнах варто розуміти, що проблемами захисту інформаційного простору як і захисту освітнього простору спільними зусиллями мають займатись відповідні державні інституції та громадськість. За визначених обставин необхідно подбати про забезпечення належних педагогічних і дидактично-організаційних умов для здобуття педагогами якісної медійної освіти, яка складе основу їхньої медійної грамотності та медійної культури.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р. № 1-2/7-110
2. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
3. Онкович Г. В. (2008). Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. Вища освіта України, 3, с. 130 – 137.